

**Тема семінарського заняття
«Конституційний лад України»**

Навчальні питання

1. Конституційний лад України і його співвідношення з суспільним і державним ладом
2. Засади конституційного ладу України
3. Народний суверенітет та його співвідношення із державним суверенітетом. Форми народовладдя в Україні
4. Гарантії конституційного ладу України
5. Практичні завдання
6. Література

Конституція України не містить визначення поняття «конституційний лад». Сучасні науковці висловлюють різні бачення даного поняття, як і його співвідношення з суспільним і державним ладом.

Конституційний лад України - система суспільних відносин, які закріплені в Конституції України та прийнятих на її основі законах, які за своєю сутністю визначають певний тип конституційно-правових відносин, а їхній зміст – це державний і суспільний лад, в рамках яких наявна реальна можливість забезпечити дотримання людських прав.

Сучасна правова реальність в Україні – це не тільки сфера державного інтересу, а і активна участь всього громадянського суспільства. Всі ці питання закріплюються в Конституції України.

Державний лад - це закріплені в конституції суспільні відносини щодо організації і діяльності держави.

Суспільний лад - закріплені в конституції суспільні відносини щодо організації і діяльності суспільства. До складу даного поняття входять такі підсистеми:

- а) політична;
- б) економічна;
- в) соціальна;

г) духовно-культурна.

Засади конституційного ладу України – це основоположні принципи організації державного урядування в Україні та її взаємовідносин з людиною.

Загалом аналіз Конституції України дозволяє зазначити, що до принципів конституційного ладу України також належать: суверенність, демократизм, гуманізм, наукова обґрунтованість, історизм, гарантованість.

Суверенність конституційного ладу розкривається в положеннях про суверенітет народу і державної влади.

Державний суверенітет – це верховенство і незалежність держави у її внутрішніх і зовнішніх справах, можливість виступати на міжнародній арені в якості суб'єкта міжнародного права.

Народний суверенітет – це верховенство і повновладдя народу, право громадян на участь в державному урядуванні.

У співвідношенні народного і державного суверенітету перевага надається на користь народного суверенітету, який позиціонується в сучасній конституційно-правовій науці незалежної України в якості джерела державного суверенітету.

В Україні народ є носієм суверенітету і єдиним джерелом влади. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Тобто існує дві форми народовладдя: пряма (вибори і референдум) і представницька (здійснення влади через обрані народом представницькі органи) демократія.

Гарантії конституційного ладу України являють собою сукупність не тільки правових, а й інституційних механізмів, за допомогою яких забезпечується дотримання основоположних цінностей, які закріплені в Конституції України. Отже, мова йде про цілісну систему гарантій.

По-перше, щодо правових гарантій, то це положення Конституції України про неможливість зміни Конституції, якщо ці зміни передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина або якщо вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України (ч. 1 ст. 157); неможливість зміни Конституції в умовах воєнного або

надзвичайного стану (ч. 2 ст. 157); ускладнений порядок внесення змін до першого розділу Конституції, присвяченого засадам конституційного ладу України; заборона утворювати політичні партії та громадські організації, програмні цілі або дії яких спрямовані на зміну конституційного ладу насильницьким шляхом (ч. 1 ст. 37) тощо.

По-друге, щодо інституційних гарантій конституційного ладу, то мова йде про Український народ (є носієм суверенітету і єдиним джерелом влади та має виключне право визначати і змінювати конституційний лад в Україні); Українську державу в цілому та її уповноважені органи (оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності безпосередньо покладаються на Збройні Сили України).

Дайте визначення наступних понять:

конституційний лад України (за суттю, змістом, формою), конституційний порядок, державний лад, державна організація, принципи конституційного ладу, засади конституційного ладу, демократія, держава, демократична держава, ознаки демократичної держави, правова держава, ознаки правової держави, соціальна держава, ознаки соціальної держави, світська держава, громадянське суспільство, політичний плюралізм, ідеологічний плюралізм, економічний плюралізм, верховенство права, верховенство закону, гарантії конституційного ладу, спеціальні юридичні гарантії, нормативно-правові гарантії конституційного ладу, організаційно-правові гарантії конституційного ладу, гарантії конституційного ладу України, державний лад України, основи державного ладу, ознаки державного ладу, принципи державного ладу, суверенітет, державний суверенітет, національний суверенітет, форма держави, механізм держави, державний апарат, функції держави, класифікація функцій держави, зовнішні функції держави, внутрішні функції держави, технологічні функції держави, об'єктні функції держави, система державних органів, державний орган, суспільний лад України (за змістом, за формою), конституційні основи суспільного ладу, принципи суспільного ладу, система суспільного ладу України, політична система суспільства, суб'єкти політичної системи, елементи політичної системи, політичні партії, громадські об'єднання, економічна система суспільства, принципи економічної системи суспільства, власність, форми власності, підприємницька діяльність, фінансова система, податки, бюджетний процес, банківська система, соціальна система суспільства, принципи соціальної системи суспільства, нація, етнос, корінні народи; національні меншини; соціальні групи; трудові колективи; територіальні громади; громадські організації, духовно-культурна система суспільства, релігійні організації, концепція відкритої держави, концепція відкритого суспільства.

Скласти схеми:

- Система гарантій конституційного ладу України.
- Державний лад України: теоретичні та практичні засади.
- Суспільний лад України: конституційно-правові засади.
- Політичний плюралізм та ідеологічне розмаїття: порівняльний аналіз.
 - Система державних органів України.

Практичне завдання.

Народні депутати подали законопроект, в якому пропонується внести зміни до ч. 2 ст. 5 та інших статей Конституції, зокрема, замість терміна «народ» слід уживати «електорат (дієздатні громадяни України, які досягли 18 років)» у відповідних відмінках. На думку авторів законопроекту, це більше відповідатиме реальному стану речей, оскільки такого суб'єкта конституційного права, як народ, не існує. Це зніме всі питання, пов'язані з відповідністю норм виборчих законів Конституції України, згідно з якими вибори вважаються такими, що відбулися, якщо в них взяв участь навіть один виборець.

Висловіть Вашу позицію з приводу цього законопроекту. Дайте розгорнуту характеристику статусу (поняття, об'єм правосуб'єктності, відносини, в які вступає суб'єкт, тощо) такого суб'єкта конституційного права, як народ

Практичне завдання

На парламентських слуханнях, присвячених удосконаленню системи організації державної влади, народний депутат З. наголосив: що оскільки у ст. 6 Конституції України закріплено, що державна влада здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову (а це положення відносять до основ конституційного ладу), то існування в Україні інших органів державної влади Основний Закон не передбачає. Саме тому з метою забезпечення стабільності конституційного ладу України необхідно терміново ліквідувати всі державні органи, які не належать до жодної з гілок державної влади, передбачених ст. 6, передавши їх владні повноваження легітимним органам.

Проаналізуйте таку пропозицію народного депутата. Про які органи влади може йти мова?

Література

1. Павшук К. О. Демократичні засади конституційного ладу України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2014. 20 с.
2. Подвірна О.В. Теоретико-правова характеристика конституційного ладу України та його роль у розбудові держави // Прикарпатський юридичний вісник. 2018. Вип. 2 (23). С. 17-20.

3. Прієшкіна О.В. Засади конституційного ладу України: системний підхід та змістовне наповнення // Держава і право. 2010. Вип. 50. С. 148-152.